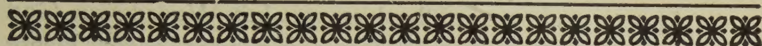
Gereformeerd Theologisch Tijdschrift.
Redactie-Adres: Prof. Dr T. HOEKSTRA te Kampen.
Aflevering 6. October 1930.

„CHRISTIANITY TODAY"

door

Dr. S. GREIJDANUS.

Vooral ook in de Presbyteriaansche kerk in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika woedt de strijd tusschen de voorstanders en handhavers van de Gereformeerde belijdenis, èn hare ontkenners en bestrijders, fel. Deze laatsten worden „Modernisten" genoemd, wat niet geheel overeenkomt met ons „Modern", maar dikwerf meer met wat bij ons „Ethisch" heet, samenstemt. Zij zeggen, in hun geloof en belijdenis te willen rekenen met het licht der wetenschap in hare nieuwere ontwikkeling, en daarom niet langer in ongewijzigden en historischen zin te kunnen aannemen en handhaven, wat de vaderen in Westminster Confessie en Catechismus beleden hebben. Daarom zag reeds in 1910 een General Assembly of Generale Synode dezer Kerk zich genoodzaakt, tegen dergelijken geest de volgende vijf dogmatische uitspraken vast te stellen.

„1. Het is eene wezenlijke leer van het Woord van God en onze Belijdenisgeschriften, dat de Heilige Geest de schrijvers van de Heilige Schrift zóó inspireerde, leidde, en bewoog, dat Hij hen bewaarde voor dwaling.

2. Het is eene wezenlijke leer van het Woord van God en onze Belijdenisgeschriften, dat onze Heere Jezus Christus werd geboren uit de Maagd Maria.

3. Het is eene wezenlijke leer van het Woord van God en onze Belijdenisgeschriften, dat Christus Zichzelven opofferde

als een slachtoffer, om aan de Goddelijke gerechtigheid genoeg te doen en ons met God te verzoenen.

4. Het is eene wezenlijke leer van het Woord van God en van onze Belijdenisgeschriften aangaande onzen Heere Jezus Christus, dat Hij op den derden dag wederom opstond van de dooden met hetzelfde lichaam waarin Hij leed, waarmede Hij ook ten hemel voer, en daar zit aan de rechterhand Zijns Vaders, voorbidding doende.

5. Het is eene wezenlijke leer van het Woord van God als den oppersten regel van ons geloof, dat onze Heere Jezus Zijne macht en liefde openbaarde door het werken van machtige wonderen. Deze (wonder-)werking was niet tegen de natuur, maar ging boven haar uit (superior to it)".

Deze Kerk handhaafde deze punten niet alleen in 1916, maar drong ook in 1923 op hunne doorzetting aan tegenover Dr. H. E. Fosdick, destijds predikant bij de Eerste Presbyteriaansche Kerk te New-York, en zijne propaganda van dit „Modernisme".

Hierop werd in 1924 door „Het Comité voor Protestantsche Vrijheden" een vlugschrift in het licht gezonden, dat een protest bevat van een 1300 predikanten van deze Presbyteriaansche Kerk (ongeveer een zevende deel harer predikanten) tegen genoemde vijf geloofsverklaringen en hare handhaving. Dit wordt „The Auburn Affirmation" genoemd, naar de plaats van publicatie, Auburn, New-York. Men wil zich daarin plaatsen op een tusschenstandpunt. De schrijvers van den Bijbel waren wel door God geïnspireerd, maar niet zóó, dat zij gevrijwaard waren van dwaling. 's Heeren geboorte uit eene Maagd, Zijne lichamelijke opstanding en hemelvaart, Zijne wonderen, Zijn dood tot voldoening aan de Goddelijke gerechtigheid en om ons met God te verzoenen, zouden theorieën zijn, die waar konden wezen, maar ook andere zouden naar Gods Woord en de Belijdenisgeschriften geoorloofd zijn. Was Christus dan al niet geboren uit eene Maagd, toch zou Hij God geopenbaard in het vleesch zijn. Stond Hij niet lichamelijk op, Zijn geest stond op uit de dooden. Was Zijn

dood ook geene voldoening aan Gods gerechtigheid, toch zou die plaatsbekleedend zijn. En deed Hij al geen eigenlijke wonderen, Hij volbracht toch machtige daden.

In 1926 besloot de General Assembly, dat er te dezen aanzien niets te doen was.

Ondertusschen had zich deze strijd ook geconcentreerd om het Princeton Seminary, dat door deze Kerk wordt onderhouden en verzorgd. Naar den vorm gold het eene bestuursverandering, naar het wezen de vraag, of onderteekenaars van deze „Auburn Affirmation" het bestuur in handen mochten hebben, en het Gereformeerd karakter van het Seminary doen gevaar loopen en langzamerhand doen verdwijnen.

Tengevolge van de nederlaag in dezen strijd, geleden door de mannen die streden voor de Gereformeerde belijdenis, hebben dezen ter handhaving en verdediging der waarheid naar Gods Woord, een Seminary opgericht te Philadelphia, Penn., Westminster Seminary genoemd, waaraan mannen als Dr. J. G. Machen, Dr. R. D. Wilson, Dr. O. Th. Allis, Dr. C. van Til, Dr. N. B. Stonehouse e.a., als professoren opgetreden zijn.

In nauw verband met dit Seminary, hoewel als zelfstandige uitgave, werd door Dr. S. G. Craig, tevoren Redacteur van „The Presbyterian", maar die zich om zijn pal staan voor de Gereformeerde belijdenis dezen arbeid zag ontnomen, en Rev. H. McAllister Griffiths, e.a. in Mei j.l. het eerste nummer van een nieuw maandblad uitgegeven, *Christianity Today*, „een presbyteriaansch blad gewijd aan de voorstelling, verdediging, en bevordering van het Evangelie in de moderne wereld". En het is bizonder om op dit nieuwe periodiek de aandacht te vestigen, en er een en ander uit mede te deelen, dat dit artikel geschreven werd.

Het is een maandblad in klein folio formaat, met drie kolommen druks per pagina, en elk nummer 24 bladzijden groot. Men wil het geheel voor zijn doel laten dienen, en er geenerlei finantieele speculaties mee verbinden, en er daarom ook geene advertenties in opnemen. Van de eerste bladzijde

tot de laatste is de inhoud dus redactioneel werk, hetzij van eigen hand, hetzij van elders overgenomen. Per jaar wordt dit een boek van bijna 300 pagina's. En wat is de prijs? „$ 1.00 a year everywhere". Dat is wel buitengewoon goedkoop. Het zal finantieel alleen mogelijk zijn, dat dit blad van zijn abonnementsgeld bestaat, wanneer duizenden en duizenden abonnementen genomen worden. Tot het nemen van een abonnement wek ik dan ook gaarne met aandrang op. Deze onderneming verdient onzen steun ten volle. En de inhoud van de tot nu toe verschenen vijf nummers is niet alleen over het algemeen van uitnemend karakter, maar voor een groot deel ook van algemeen belang. Het gaat er daarbij niet enkel om, te weten wat in de Presbyteriaansche kerk in Amerika voorvalt. Maar gelijk daar, worden schier overal het Christelijk geloof en de Gereformeerde belijdenis aangevallen, en hebben deze daarom kloeke handhaving en verdediging noodig. In *Christianity Today* ontvangen we nu een maandschrift, dat beslist, onvervaard, zonder compromissen, met kennis van zaken en inzicht, staat en strijdt voor de waarheid van Gods Woord en voor de Gereformeerde belijdenis, en tegen de openlijke aanvallen daarop, en bedekte ondermijningen ervan.

Elk nummer bevat een eerste artikel, dat handelt over grondvragen van het Christendom, als b.v. „Wat is Christendom?" „Is het Christendom waar?" „Christus en Christendom", e.a. Er wordt verder een of ander belangrijk artikel in geboden door een op wetenschappelijk gebied bekwaam en gezaghebbend man, zooals Dr. J. G. Machen over „De tegenwoordige toestand in de Presbyteriaansche Kerk", of Dr. R. D. Wilson over „De studie en verdediging van den Bijbel in Westminster Seminary", of Dr. F. H. Stevenson over „De „ja en neen" houding in de Presbyteriaansche kerk", of Dr. C. E. Macartney over „Protestantism's Tomorrow". Ook vinden we er een preek in van wijlen Dr. B. B. Warfield, of van Dr. H. H. Mc Quilkin, of van Dr. A. L. Conrad, of van iemand anders. Verder komen er enkele

vrij uitvoerige boekbesprekingen in voor, en eene rubriek „Brieven aan den Editor", „Stemmen uit vele Quartieren", „Vragen bereffende Christelijk geloof en praktijk", ook mededeelingen van wat in andere Kerken gebeurt, en nog andere rubrieken.

Voor verdere kennismaking geef ik hier de vertaling van enkele gedeelten uit onderscheiden nummers. Allereerst uit het eerste nummer deelen van het aanvangsartikel „By Way of Preface". „ „Christianity Today" zal uitgegeven worden van het gezichtspunt van hen, die gelooven, dat het Christendom, gelijk het in de geheele wereld bestaat, voorzoover het geen valsch genaamd Christendom is, wezenlijk een is met het Christendom gelijk het met gezag voorgesteld wordt in de Schriften van het Oude en van het Nieuwe Testament, en gelijk het door alle Christelijke eeuwen heen beleden is. Dit beteekent, naar het oordeel van zijn uitgevers (= redacteuren), dat wat als Evangelisch Christendom bekend is, eene zuiverder en volkomener uitdrukking van het Christendom is, dan wat bekend is als „katholiek" Christendom. Het bedoelt, dat volgens hetzelfde oordeel, datgene, wat zich den naam van Modernisme aanmatigt, in al zijne bestaande vormen van uitdrukking, in het geheel geen Christendom is. „Christianity Today" is opgericht om voor te stellen, te verdedigen, en te bevorderen het denk- en levenssysteem, onderwezen in den Bijbel, een systeem van denken en leven, dat naar het oordeel der uitgevers (= redacteuren) zijn meest volledige en meest zorgvuldig bewaarde, zoowel als meest levenskrachtige uitdrukking gevonden heeft in de belijdenisgeschriften van de Presbyteriaansche Kerk.

Het schijnt ons toe, dat er eene dringende (imperative) behoefte is aan zulk een blad, vooral in de Presbyteriaansche Kerk in de Vereenigde Staten, voorzoover de jongste verandering van gedragslijn ter zake van „The Presbyterian" beteekent, dat er nu geen blad in deze groote Kerk is, dat zich geeft aan een strijdvaardige verdediging van haar geloof te-

gen de vijanden daarvan, hetzij binnen of buiten haar grenzen."

Verder in dit artikel geven de redacteuren als hunne overtuiging de volgende vier punten :

„1. De overtuiging, dat de Bijbel is het Woord van God, en als zoodanig volkomen betrouwbaar, hetzij het betreft zijne voorstelling van feiten, of die van leer en ethiek.

2. De overtuiging, dat het systeem van denken en leven, onderwezen in den Bijbel, innerlijk geschikt en vatbaar is om overtuigend, wetenschappelijk verdedigd te worden op het forum van het denken der wereld.

3. De overtuiging, dat Christelijke leerstellingen veeleer de wortel, dan de vrucht zijn van het Christelijk leven, en vandaar dat de Belijdenisgeschriften der Presbyteriaansche Kerk terecht beweren, dat „waarheid in verband staat met goedheid" (truth is in oder to goodness), en dat „geene meening verderfelijker of ongerijmder is dan die, welke waarheid en leugen op ééne lijn plaatst, en het voorstelt, alsof van geen gevolg zou zijn wat iemands meeningen zijn.

4. De overtuiging, dat het de plicht der Christenen is om helder geformuleerd getuigenis te geven aan het Christelijk geloof tegen allen, die er zich tegen stellen, hetzij binnen hetzij buiten de Kerk".

Hierop laten zij volgen : „De redacteuren van dit blad gelooven van ganscher harte en in alle oprechtheid, dat de Bijbel is het Woord van God, de eenige onfeilbare regel van geloof en praktijk. Zij gelooven, dat de Bijbel waar is beide in den zin van „waarheid van idee" en van „waarheid van feit". Zoo verre zijn zij verwijderd van de veronderstelling, dat wij onverschillig kunnen zijn ten aanzien van de vraag naar de historische betrouwbaarheid van den Bijbel, dat zij gelooven, dat zijne hoogste waarde ligt in het feit, dat hij die groote verlossingsdaden verhaalt, welke God gewerkt heeft voor de behoudenis van Zijn volk — daden die haar hoogtepunt hebben in de geboorte, verzoenenden dood en zegevierende opstanding van den Heere Jezus Christus. Degenen die geen

bewustzijn van schuld en macht der zonde voelen, mogen tevreden zijn met eenen Bijbel, uit welken zij slechts zedelijke en Godsdienstige onderwijzing en bezieling putten, maar degenen die zichzelven zien, gelijk zij werkelijk zijn, zullen niet in staat zijn, rust voor hunne zielen te vinden in iets minder dan een authentiek verhaal van de wonderen, die God voor hunne behoudenis gewerkt heeft. Afgezien van de erkenning der feiten in den Bijbel verhaald, als werkelijke historische gebeurtenissen, is daar inderdaad niet zoo iets als Christendom, gelijk wij het opvatten."

Een weinig verder vervolgen zij : „....wij gelooven met de Kerk van alle eeuwen, dat de Bijbel ons beide geeft een betrouwbaar verhaal van de feiten, die ten grondslag liggen van den Christelijken Godsdienst, en eene autoritatieve verklaring van die feiten. Indien de Bijbel niet slechts een betrouwbaar verhaal van die groote reeks van verlossende daden, die God voor de behoudenis der wereld gewerkt heeft, bevat, maar — ook — de beteekenis dier daden, zooals ze verstaan worden door God Zelven, dan volgt daaruit als eene vanzelfsheid, dat het systeem van denken en leven, onderwezen in den Bijbel, innerlijk geschikt en waardig is, om door allen aangenomen te worden."

Tegen het eind van dat artikel schrijven zij : „De tegenstelling, uitgedrukt in het wijd gangbare gezegde : „Christendom is leven, niet leer", beschouwen wij als onwaar en misleidend. Wij gelooven even vol als iemand, dat Christendom leven is, en dat de kennis van de leerstellingen van het Christendom, het doet er niet toe, hoe nauwkeurig, slechts hen baat, in wie het leidt tot een Christelijk leven. Leerstellingen zijn geen leven. Zeker niet. Daaruit volgt echter niet, dat zij niet onmisbaar zijn voor het leven. Leerstellingen zijn niet de oorzaak van het leven. Niemand zeide, dat zij het waren. Daaruit volgt echter niet, dat zij niet eene wezenlijke voorwaarde van het leven zijn. Een feit is, dat het Christendom beide is, leven en leer — maar het leven is de uitdrukking van de leer, niet de leer de uitdrukking van het leven".

In een artikel „Christendom gelijk het was en is", zeggen zij o. m.: „Te verstaan, dat Christus, zooals Hij heden bestaat, een werkzame, niet een werkelooze Christus is, is te verstaan, dat Christendom meer is dan een systeem van denken en leven, dat het ook eene Goddelijke kracht is, die bestemd is om te keeren en ondersteboven te werpen, totdat de koninkrijken van deze wereld worden het koninkrijk van onzen Heere. In eenen tijd, waarin het Christendom overal tegengesproken wordt, beide als een systeem van denken en als eene wijze van leven, voornamelijk in academische kringen, hebben wij voor onze bemoediging en sterking noodig, helder te weten (to realize), dat het conflict voor of tegen het Christendom niet louter is een intellectueele worsteling tusschen twee levens- en wereldbeschouwingen. Indien dat alles ware, zouden wij geen vertrouwen hebben in de eindelijke overwinning van het Christendom. Dat is niet de erkenning, dat intellectueel de Christen de minst verdedigbare positie inneemt. Verre van daar. Het is louter de erkentenis, dat het Christendom zijn beroep doen moet op zondaren, op degenen, die er bevooroordeeld tegen zijn, beide als een denksysteem en als eene levenswijze, en dat hier in versterkten graad het spreekwoord opgaat, dat „menschen overtuigd tegen hun wil, blijven toch van dezelfde opinie". Wij moeten daarom helder voor oogen houden, dat het Christendom, terwijl het is, of op zijn minst insluit, eene bizondere wijze van denken en leven, toch tegelijkertijd oneindig meer is dan dit. Degenen die het Christendom denken als louter eene levens- en wereldbeschouwing naast andere, rekenen niet met den verrezen en verheerlijkten en immer-tegenwoordigen Christus. Zij denken aan Hem enkel als een, Die was, niet aan Hem als een, Die ook is, en Die door alle veranderingen der wereld voortging te werken, zooals alleen God werken kan. Jezus Christus zijnde wat Hij is, zijn wij overtuigd, dat het Christendom, ondanks allen tegenstand, zijn weg ter victorie gaan zal. Wij pretendeeren niet, te zeggen wat de onmiddellijke toekomst voor Christenen in haar schoot draagt. Het

kan zijn, dat de liefde meer en meer verkoelen zal. Het mag zijn, dat de Kerk vervolgingen tegengaat, erger dan die van de vroege eeuwen. Maar hiervan zijn wij zeker, dat, Jezus Christus zijnde wat Hij is, Zijne zaak ten laatste zegevieren zal. In Christus Zelven ligt onze laatste zekerheid, dat de toekomst behoort aan het Christendom. Onder Zijne leiding gaan we eene stellige, ofschoon geenszins gemakkelijke, zege tegen".

In een artikel „Het Evangelie van Jezus" in nummer 3 lezen we o. m. : „Het is van zelf geheel passend, te spreken van het Christendom als het Evangelie van Jezus. Het Christendom werd gesticht door Jezus, leidt zijn hoofdinhoud van Hem af, is wat het is, krachtens hetgeen Hij was en is. Niettemin mogen we, wanneer we een hedendaagschen Godsdienst-leeraar dezen term als zijne lievelingsaanduiding van het Christendom hooren gebruiken, bijna zeker zijn, dat hij een pleitbezorger is van „een ander Evangelie, dat geen ander is". De reden hiervan is, dat degenen die deze aanduiding van het Christendom, of liever van hetgeen zij Christendom noemen, begunstigen, bijna zonder uitzondering het Christendom vereenzelvigen met de religie, die Jezus Zelf onderwees en beoefende (exemplified), en dat Christen-zijn is : te gelooven *met* Jezus veeleer dan *in* Jezus. Zij maken bijna zonder uitzondering onderscheid tusschen eene religie *omtrent* Jezus, en de religie *van* Jezus, en beweren, dat het Christendom in het geheel niet bestaat in het gelooven van bepaalde dingen aangaande Jezus (zooals, dat Hij Zelf God was, of dat Zijn dood een offerdood was), maar geheel in het gelooven met Jezus, in het deelen van Zijn religieuze ervaring, en het openbaren van dezelfde houding tegenover God en mensch. Zij houden bijna zonder uitzondering met Harnack staande, dat het Evangelie slechts met den Vader te doen heeft, in het geheel niet met Jezus, behalve voorzoover Jezus was zijn eerste en beste vertolker. Dit beteekent, dat Jezus enkel Subject van religie was, niet haar Object ; en dat de verstandige Christen niet is een, die Jezus aanbidt,

of een, die op Jezus vertrouwt als zijn Zaligmaker, maar een, die Hem nabootst of navolgt...... Er zijn vele religies in de wereld, maar in den grond der zaak zijn er maar twee soorten. De eene is, welken historischen vorm zij ook mag aannemen, gebouwd op de veronderstelling, dat de mensch zichzelven behoudt ; de andere, welke haar historische vorm zij, (is gebouwd) op de veronderstelling, dat, indien de mensch behouden zal worden, hij behouden moet worden door eene kracht buiten hemzelven. De tegenstelling tusschen deze twee typen van religie is duidelijk en onmiskenbaar. De eene doet een beroep op den mensch, om zichzelven te behouden ; de andere brengt hem in aanraking met eene macht, die hem behoudt. De eene is eene religie, die vol mag zijn van verheven zedelijke en geestelijke lessen en met wijze raadgevingen en goede adviezen, maar niet van eene kracht, behalve die, welke in den mensch als mensch inhaerent is ; de andere heeft, terwijl zij nadruk legt op deze zaken, tòch haar onderscheidend kenmerk in het feit, dat zij ons spreekt van een levenden Verlosser, en aldus van eene behoudende kracht, eene andere dan die binnen in ons is".

Op eene vraag, of de Bijbel volkomen betrouwbaar is, wordt o. m. geantwoord : „Wij erkennen vanzelf ronduit, dat indien de Bijbel *bewezen fouten* bevat, onze beschouwing van den Bijbel onhoudbaar is en aldus losgelaten moest worden. Wij brengen er echter tegen in, dat zulke *bewezen fouten* niet vastgesteld zijn, en totdat dat gedaan is, zijn wij gerechtigd, de pretentie van den Bijbel als te zijn het Woord van God, aan te nemen. Indien het getuigenis van den Bijbel aan zijne eigene betrouwbaarheid geen deel vormde van de gegevens van den Bijbel, zouden we nauwelijks gerechtigd zijn uit te spreken, dat de Bijbel geene fouten bevat ; maar daar de Bijbel deze pretentie maakt te eigen behoeve, en daar deze pretentie, voorzoover zij aan eene proef onderworpen kan worden, die proef doorstaat — een waarlijk opmerkelijk feit — schijnt het ons toe, dat zijne reputatie van betrouwbaarheid zoodanig is, dat wij gerechtigd zijn, zijn getuigenis aan te nemen omdat hij het zegt, zelfs wat betreft die uitspraken,

welke wij niet kunnen verifieeren. Vele van de losse gezegden omtrent beweerde fouten des Bijbels vinden hunne verklaring in het gemis van onderscheiding tusschen moeilijkheden en bewezen fouten".

Verder worden dan later te dezer zake nog deze opmerkingen gemaakt: „1. Fouten worden dikwerf beweerd, wanneer er een redelijke twijfel is, of de beweerde fout wel in het oorspronkelijke handschrift stond...... 2. Fouten worden dikwerf beweerd, omdat de schrijvers der Bijbelboeken niet altijd precies denzelfden inhoud geven, of precies dezelfde woorden gebruiken in het mededeelen van dezelfde gebeurtenis of rede, of in het uiteenzetten eener leer, of omdat zij, de Schrift aanhalende, niet altijd precies in dezelfde woorden en beteekenis als het oorspronkelijke, citeeren. Zulk een toeschrijven van fouten berust op de gedachte, dat wie in de onfeilbaarheid van den Bijbel gelooven, hem beschouwen als een soort aktestuk, uitgedrukt in notarieelen vorm en met notarieele juistheid...... 3. Fouten worden dikwerf toegeschreven uit oorzaak van de „vaste resultaten" van de moderne Bijbelcritiek. Dat is het vergeten (van het feit), dat er critici zijn, èn critici, en dat, terwijl sommigen van hen paradeeren met conclusies als „vaste resultaten", die, wanneer zij wel gefundeerd waren, het duidelijk zouden maken, dat de Bijbel een zeer foutief boek was, toch anderen, zeker niet minder bevoegd, gelooven, dat de meest stringente literaire en historische critiek de betrouwbaarheid der Heilige Schriften onverkort laat...... 4. Fouten worden dikwerf beweerd op grond daarvan, dat de Bijbel zedelijke leeringen bevat, die niet in overeenstemming zijn met hedendaagsche zedelijke begrippen...... Het is echter eene geheel andere zaak te zeggen, dat zijn zedelijke leeringen zoodanig zijn, dat geen verlicht mensch ze kan aannemen. Wij kunnen het eerste toestemmen, terwijl wij het laatste vlakweg ontkennen. 5. Fouten worden herhaaldelijk aan de Heilige Schriften toegeschreven op grond daarvan, dat zij uitspraken bevatten, die niet in overeenstemming zijn met de conclusies van de moderne natuurkunde en wijsbegeerte. Nauwkeurig gesproken echter

is er geene moderne natuurkunde en wijsbegeerte, maar slechts moderne natuurkundigen en wijsgeeren — die onderling eindeloos verschillen. Het is slechts op de veronderstelling, dat de met elkander in tegenspraak zijnde stemmen van hedendaagsche natuurkundigen en wijsgeeren vereenzelvigd moeten worden met de stem van Natuurkunde en Wijsbegeerte, dat gezegd kan worden, dat de Bijbel fouten bevat op grond daarvan, dat zijne voorstellingen niet accordeeren met de leeringen van deze natuurkundigen en wijsgeeren. Wij hebben het geluk te gelooven, dat, wanneer de dag aanbreekt, waarop de stem van de natuurkundigen en wijsgeeren vereenzelvigd mag worden met de stem van Natuurkunde en Wijsbegeerte, de leeringen van den Bijbel in volkomen overeenstemming bevonden zullen worden met hunne uitingen; maar zooals de zaken nu staan, is het vrij zeker, dat indien de Bijbel in overeenstemming was met de natuurkunde en wijsbegeerte van heden, hij niet in overeenstemming zou zijn met de natuurkunde en wijsbegeerte van morgen".

Dit een en ander moge volstaan als proeve, om daaruit althans voorloopig eenigen indruk te ontvangen van den geest, het karakter, de waarde van dit nieuwe maandschrift. Er kan uit blijken, dat de strijd tegen Gods Woord en de daarop gegronde zuivere belijdenis, in Amerika naar zijn wezen dezeldfe is als hier, maar dat de Heere ook door bekwame en kloeke verdedigers van dat Woord en die belijdenis verwekt en doet optreden. Hen dienen wij in dien strijd te steunen door gebed en door gemeenschapsoefening. En dit laatste kan geschieden ook door het lezen van hunne geschriften, en het nemen van een abonnement op dit uitnemende nieuwe maandblad, tot verheldering en versterking tevens van eigen geest en moed.

Editor, d. w. z. hoofdredacteur is : Rev. Dr. S. G. Craig.

Managing Editor is Rev. H. Mc Allister Griffiths.

Het blad wordt uitgegeven door : The Presbyterian and Reformed Publishing Company.

Het adres is : 501 Witherspoon Building, Philadelphia, Pa. U. S. A.

VETUS TESTAMENTUM IN NOVO [1])

door

Cand. P. G. KUNST,

Hulpprediker bij de Geref. Kerk te Deventer.

De Heilige Schrift is één. Oud- en Nieuw Testament behooren bijeen (Hebr. 1 : 1). En toch verschillen ze. Het Oude Testament gaat van het universeele uit en verengt in de Israelietische particularisatie ; het Nieuwe Testament daarentegen vangt aan met de in Palestina gecentraliseerde prediking, terwijl met den Pinksterdag het Evangelie geboodschapt wordt aan alle volken, naar Christus' bevel.

Maar dat verschil in optreden mag nooit verleiden tot het poneeren van een absolute tegenstelling. Want het Nieuwe Testament is geen nieuwbouw, begint niet van onderen op. Het houdt zijn uitgangspunt in het Oude Testament. Den band tusschen beide geven de Evangelien reeds aanstonds aan : Het Nieuwe Testament is *pleroma* van het Oude.

Het hier volgende onderzoek wil nagaan *hoe* de auteurs van het Nieuwe Testament uit het Oude citeeren. *Allereerst* dan trachten we de citeerformules te ordenen. *Daarna* bespreken we de gegroepeerde formules, tegelijk lettende op den voortgang der openbaring in het N. T. *Tenslotte* een kort exposé van de waarde der praeposities in de formules der citaten.

Vooraf zij nog opgemerkt dat we zijn uitgegaan van W. Dittmar : Vetus Testamentum in Novo. Göttingen 1903 en Dr E. Böhl : Die Alttestamentliche Citate im N. T. Wien 1878. Waar zij spreken van een citaat, hebben we de formule (als die tenminste gebruikt werd) in ons onderzoek betrokken.

* * *

1) cf Dr F. W. Grosheide. Hermeneutiek. v. Bottenburg A'dam '29. Aanhangsel § 50 : de Citaten.

A. Groepen :

I : Γεγραπται of γεγραμμενον ἐστιν.

II : τουτο πληρωθῃ το ῥηθεν δια του (των) προφητου(-ων)

III : λεγει of εἰπεν of ἐλαλησεν of εἰρηται of ἐγραψεν.

IV : ἱνα πληρωθῃ (-ωσιν) ἡ γραφη (αἱ γραφαι).

V : ἐρρεθη (al of niet gevolgd door) τοις ἀρχαιοις.

VI : οὐκ ἀνεγνωτε ;

VII : Formules, die slechts één keer voorkomen, en waarvan enkele b.v. 1 Cor. 19 : 13 vrijwel samenvallen met één der andere groepen (i. c. groep VI). Het zijn de volgende 18 formules :

1. Matth. 9 : 13 ; 12 : 7
2. Matth. 12 : 5
3. Mattt. 13 : 13
4. Matth. 22 : 43
5. Markus 10 : 9, Luk. 18 : 20
6. Joh. 12 : 34
7. Joh. 15 : 25
8. Hd. 1 : 16
9. Hd. 8 : 32
10. Rom. 9 : 9
11. Rom. 13 : 9
12. 1 Cor. 9 : 13
13. 1 Cor. 15 : 3, 4, Jak. 2 : 8
14. Gal. 5 : 14
15. Hebr. 7 : 17
16. Hebr. 12 : 5
17. Hebr. 12 : 20
18. I Petr. 2 : 6

B. Welke is nu de waarde van elk van deze zeven groepen ?

De *eerste* groep komt in het Nieuwe Testament zeer veel voor. We telden 70 keer, waarvan 31 in de Evangeliën en 17 in Romeinen. Let op het perfectum : γεγραπται — er *staat* geschreven. Met het verbum : graphein zijn we op het terrein van de openbaring. En als we de plaatsen vergelijken treedt zoo duidelijk mogelijk de *autoriteit* van de γραφη op den voorgrond. Wanneer Paulus in Rom. 3 in zijn krachtig betoog over de macht der zonde ook het Oude Testament ter

versterking aanvoert, plaatst hij in vs 10 vóór een rij van citaten het overtuigende : γεγραπται. [1])

Men heeft er zich echter voor te wachten om nu alle teksten ,die met een γεγραπται het O. T. citeeren, te gaan noemen : bewijzende teksten. Want de waarde van het woord wordt mede bepaald door de rest der formule. Veelal toch vindt ge: Καθώς γεγραπται. En daarmee kan worden aangeduid de analogie ; de bewijskracht van de analogie is veel geringer dan die van het bewijs. B.v. vergelijking tusschen de volgende twee teksten : Matth. 4 : 10 : „Ga weg, Satan! *want er staat geschreven :* Den Heere, Uwen God zult gij aanbidden" en daarnaast Markus 1 : 1, 2 : Het begin des Evangelie's van Jezus Christus, den Zoon van God, *gelijk geschreven* is in de Profeten. Volgt Maleachi 3 : 1. Maar de kracht verschilt omdat het *doel* verschilde. In Matth. 4 : 10 werd de reden opgegeven, in Markus 1 : 2 enkel een parallel getrokken. Maar beide handhaven de autoriteit.

Letten we er ten slotte nog even op, dat deze groep alleen voorkomt bij de geschriften, die het dichtst staan bij het „begin van het Evangelie" (de Evv. : Gal.; I en II Cor.; Rom.; I Petr. en Hand.) De brief aan de Hebreeën heeft deze formule niet.

De *tweede* groep komt alleen in de Evangeliën voor, 15 keer, waarvan 13 in Mattheus. Wat is eigenlijk πληρουν? De juiste vertaling is : aanvullen, wat ontbreekt ; volledig maken, opvullen. Er is iets gezegd in het Oude Testament, dat door de aanhaling tot afronding komt. Zoo ligt in πληρουν dus de continuiteit van Oud en Nieuw Verbond. Ze zijn één. Heel het Nieuwe Testament is λπηρωμα van

[1]) Dr F. W. Grosheide. Eenheid der N. T.ische Godsopenb. Kok Kampen '18, pag. 7 vv., die ook verwijst naar : Harnack : Entstehung des N. T. u. die wichtigsten Folgen der neuen Schöpfung. Leipzig 1914 pag. 3.

Id. : Kanon en Text v. h. N. T. Baarn 1916, pag. 4 vv.

Dr. A. Kuyper : Enc. der Heilige Godgeleerdh. II2, pag. 388 e. v. ; 427 ; enz.

het Oude. Het beste bewijs voor deze gedachte is Mattheus, de Evangelieschrijver, zelf in zijn verhaaltrant. Hij, de auteur voor de Jodenchristenen kiest uit deze uitdrukking om te citeeren het meest. Want hij wil zijn lezers duidelijk doen zien, dat door Oud en Nieuw Testament één en dezelfde draad loopt.

En de autoriteit ? Die spreekt uit deze formule immers voor zichzelf. Een tekst als b.v. Matth. 1 : 22 : Dit alles is geschied, opdat vervuld zou worden... enz. kan nooit geheel en al uitgelegd worden, zoo niet vastgehouden wordt, dat het vervulling van een Goddelijk d. w. z. autoritatief raadsplan is.

Strikt te bewijzen, dat met οἱ προφηται het *geheele* Oude Testament bedoeld is, is niet mogelijk. Wel zijn er enkele teksten, die dit waarschijnlijk maken. Zoo wordt in Joh. 6 : 45 aangehaald een woord van Jesaja (54 : 13). Dat is, zegt de citeerformule, door προφη ται gezegd. Johannes heeft dus het oog op een bundel geschriften, een hem bekend afgerond geheel. En ook Matth. 13 : 35. Daar wordt Psalm 78 : 2 aangehaald met de formule : ῥηθεν δια του προφητου en het is een tekst uit de derde afdeeling van het Oude Testament, die der Ketubim.

Een plaats uit het N. T., die bewijst, dat ook de Pentateuch tot de οἱ προφηται gerekend wordt, is er niet. Maar per consequentiam zullen we daartoe wel mogen concludeeren.

De *derde* groep is buitengewoon groot. Ze komt voor met de meest gevarieerde subjecten : θεος; Κυριος; Ἰησους Χριστος; (το) ἁγιον πνευμα; Ἡσαιας; Μωυσης; γραφη (-αι) etc. Met de eerste drie subjecten 39 keer, waarvan 17 in Hebreeën; het vierde 2 keer; het vijfde 6 keer; het zesde 11 keer ; het zevende 9 keer.

In de Evangeliën wordt deze formule heel weinig gebruikt. Maar hoe verder men komt van den aanvang van het Christendom vermeerdert het aantal citaten, die ingeleid worden met een heenwijzen naar den auctor primarius der Heilige

Schrift. De subjecten van ἐλεγεν etc. beperken zich tot Θεος ,Κυριος of Ἰησους Χριστος en dat in Hebreeën zelfs 14 van de 17 keer. Daarin ligt opgesloten een wijziging in de houding tegenover het Oude Testament. De reflexie heeft zich geworpen op het Inspiratiebegrip en de reproductie daarvan ziet ge neergeslagen in de latere geschriften van het N. T.: Hebreeën en Handelingen. Nog sterker zelfs: In Hebreeën 4 : 7 worden beide auctores reeds genoemd: (Θεος) λεγων ἐν Δαϝειδ Ook Handel. 2 : 16, 17 : Joël en God en 28 : 25 : de Heilige Geest en Jesaja.

De formule van deze groep wordt vooral door Paulus gaarne gebruikt. Hij versterkt zijn betoog door den een na den ander sprekende in te voeren. Enkele van de gebruikte subjecten bezien we iets nader:

ἡ γραφη [2]): „de gedocumenteerde sprake Gods, het O. T. als eenheid."

αἱ γραφαι [2]) : Duidt aan de collectie, de verzameling van boeken in de eenheid. De Heiland citeert b.v. Matth. 21 : 42 een tekst uit Psalm 118 : 22, 23 en toch met de formule: αἱ γραφαι. Daarmee wordt dus de bundel bedoeld.

νομος : Strikt genomen slaat dit alleen op den Pentateuch. Maar b.v. Joh. 15 : 25 wordt een bewijsplaats uit de thora aangehaald en die plaats is Psalm 35 : 19 en 69 : 5. Het kan dus blijkbaar ook de ruimere beteekenis hebben van: heel het Oude Testament.

De *vierde* groep is te verklaren door combineeren van wat bij de groepen *twee* en *drie* is gezegd over πληρουν en γραφη. Komt vooral in de Evangeliën voor.

De *vijfde* groep treffen we 6 keer aan en alleen bij Mattheus in caput. 5. De Heere Jezus zegt als het ware: „Bij den berg Sinai hebben Uw vaderen hooren afkondigen de tweede tafel der wet. Die geldt ook voor U. Niet naar de

[1]) Dr A. Kuyper, Dictaten Dgmtk Locus de S. S. II1, pag. 163.

verdraaide uitlegging der Farizeeën, maar zooals Ik het u verklaar."

Dus een citeeren gebonden aan het Oude Testament met nadere exegese. De Heiland baseert Zijn betoog op het O. T. Dat heeft voor Hem, dus ook voor ons, gezag.

De *zesde* groep geeft eenzelfde gedachte. Οὐκ ἀνεγνωτε; hebt gij niet gelezen ? 8 keer in de Evangeliën uit den mond van Christus opgeteekend. Een verwijzing naar het Oude Testament op zeer bijzondere wijze. We zouden het vrij kunnen vertalen door : Hebt gij begrepen *den eigenlijken zin ?* Het is een exegetisch vragen van den Christus. En dan geeft Hij dien eigenlijken zin aan en toont ons daarin, dat het Oude Testament wel terdege gezag heeft.

De *zevende* groep. Het is ons te doen om den inhoud der formules. We waren wel genoodzaakt deze groep om den *vorm* apart te nemen, maar naar den *inhoud* valt ze goeddeels onder de vorige deelen uiteen. Alleen is de manier van zeggen wel eens wat gewijzigd. B.v. in plaats van οὐκ ἀνεγνωτε; wordt gebruikt : οὐκ οἲδατε I Cor. 9 : 13. Na wat over de citaten gezegd is, leveren ze voor de uitlegging geen moeite meer op. Alleen naar *inhoud* onder de vorige groepen nièt te rangschikken zijn de formules van Hebr. 5 : 12, 20, Matth. 22 : 43 en Hand. 8 : 32. Het gezag van het *geheele* O. Testament drukken ze niet uit ; hoogstens van een klein deel de teksten uit Hebr. 5 : 12, 20.

* * *

C. De praeposities hebben in de citeerformules groot belang.

Prof. Grosheide heeft in zijn N. T.ische Studiën I Kampen 1910 (waarin bijlage over : „Gods spreken door") hierop gewezen. Ze moeten in het kort behandeld, omdat de groepeering der voorzetsels niet samenvalt met die der citeerformules. De auteurs van het N. T. hebben hun formules

blijkbaar scherp gesteld. Want als het voorzetsel δια is gebruikt, volgt altijd de geheele tekst uit het O. T. Het gaat dan om den inhoud : Wat zegt Gods openbaring op die of die plaats ? Wiens mond het heeft gesproken doet dan minder ter zake. God spreekt δια στοματος en nooit ἐν στοματι. Als ἐν gebruikt wordt, komt de persoon, die de openbaring ontving naar voren (Matth. 10 : 20). Wie was de auctor secundarius die van God die bijzondere Openbaring ontving ? Opmerkelijk is dat dan niet de inhoud der openbaring wordt meegedeeld.

[N.B. Natuurlijk kan hier de groep teksten, waar ἐν locaal moet opgevat, buiten beschouwing blijven. Het gaat hier in dit geval om ἐν in verband met de Inspiratie. Vergelijk daartoe Rom. 9 : 25 tegenover 10 : 20.]

Het voorzetsel ὑπο wordt gebruikt als de auctor primarius buiten beschouwing blijft of alleen in het passief genoemd wordt. Maar een besliste decisie is voor deze groep niet te nemen, omdat de lezing met ὑπο tekstcritisch op vele plaatsen niet geheel vaststaat [1]).

* * *

Onze voorzichtige conclusie mag ongetwijfeld zijn, dat in het Nieuwe Testament is waar te nemen een ontwikkeling in de reflexie over het Inspiratiebegrip. En de Heilige Geest heeft dien voortgang der Openbaring tot ons gebracht, opdat we zouden gaan den gang : er *staat* geschreven — God heeft gesproken — door den Heiligen Geest.

---

[3]) Dr F. W. Grosheide a. w. pag. 70.

EEN MOEILIJK HOOFDSTUK UIT DEN ROMEINENBRIEF

door

Ds. W. J. GOEDBLOED te Maarssen.

Romeinen 9 is geen gemakkelijk hoofdstuk. Het handelt over de Praedestinatie, indien al niet het moeilijkste dogma, dan toch een van de diepste zaken, die God in Zijn Woord ons bekend gemaakt heeft. Iets wat overigens ieder Gereformeerde wel weet.

Het is mij niet te doen om over dit hoofdstuk iets te zeggen. Maar ik wil wel wat zeggen over Calvijns verklaring van dit hoofdstuk. Ik hoop, dat ik hiermee geen nutteloos werk zal doen. Ds K. Schilder in zijn polemiek tegen prof. Haitjema, opgenomen in zijn bundel „Tusschen „ja" en „neen" ", heeft ons doen zien, dat elke Calvijn-interpretatie niet even precies is. En Ds Berkouwer zegt in de Juni-aflevering 1930, p. 77, dat de Calvijn-interpretatie van onze dagen nog alles behalve tot eenstemmig resultaat heeft geleid.

Ik wil dan handelen over de exegese van Calvijn omtrent Rom. 9 : 6—24 en trachten de lijnen, die hij daarin getrokken heeft, eenigszins te belichten. Ik gebruik daarover de Hollandsche vertaling van Calvijn's Commentaren op de Zendbrieven door J. D. uitgegeven bij D. Donner te Leiden in 1888.

Calvijn bespreekt eerst vs 6—9 en zegt dan, dat de „hoofdstelling" is, „dat de belofte aan Abraham en zijn zaad zóó gegeven is, dat deze erfenis niet allerlei zaad toekomt ; waaruit volgt, dat het verbond door sommiger afval niet verhinderd wordt vast en zeker te blijven" (p. 191). Hij betoogt dit verder in vs 6 en resumeert het dan aldus : „De algemeene verkiezing des Israëlitischen volks verhindert God niet, door

Zijnen verborgen raad daaruit te verkiezen wie Hij wil. Dit is wel een klare spiegel der onverdiende barmhartigheid, dat God Zich verwaardigd heeft met één volk het verbond des levens te maken, maar in de tweede verkiezing, die alleen een deel van dat volk vervat, wordt een diepere genade gezien". (p. 192).

Bij vs 7 teekent Calvijn dan aan : „Paulus' voornemen is, te bewijzen, dat de verborgen verkiezing heerschappij heeft boven de uitwendige roeping en dat zij nochtans daartegen niet strijdt, maar eerder tot haar bevestiging en vervulling strekt." (p. 192). En aan 't slot van zijn betoog recapituleert hij dit weer aldus „Waaruit volgt, dat uit het uitverkoren volk zekere menschen door een bijzonder privilege uitverkoren worden, waarin de algemeene aanneming krachtig en vast is." (p. 192).

Dit alles is voor Calvijn de beteekenis van vs 6—9, want aan 't slot van vs 9 zegt hij, dat Paulus eerst „eenvoudig de zaak te kennen geeft en daarna den oorsprong daarvan zal openen." (p. 193).

Calvijn constateert dus, dat Paulus in vs 6—9 het feit beschrijft, dat de verkiezing van het volk van Israël niet insluit de verkiezing tot zaligheid, maar dat in het uitverkoren volk de persoonlijke verkiezing tot zaligheid haar terrein vindt, dat dus binnen den kring van het verbond de persoonlijke verkiezing als een „diepere genade" geopenbaard wordt. Dit feit nu strijdt niet met de uitwendige roeping maar strekt tot haar bevestiging en vervulling.

Dit nu bespreekt Calvijn niet verder. Hij bespreekt in de volgende verzen vs 10—13 wel de oorzaak van het feit, dat allen niet de beloofde zegening ontvangen, maar niet waarom dit feit strekt tot bevestiging en vervulling der uitwendige roeping. Om het met een latere distinctie te verduidelijken kunnen wij zeggen, dat Calvijn wel leert dat de verkiezing den ernst en de welgemeendheid van de roeping door het Evangelie niet te niet doet, maar die eer bevestigt en vervult. Maar waarom en hoe bespreekt hij niet. Hij gaat hier niet

verder dan Canones van Dord Hfdst. III en IV § 8 en 9, die ook alleen het feit constateeren.

Toch zit hierin de gansche moeilijkheid. In de Institutie daarentegen bespreekt hij dit wel. Het gaat hier natuurlijk om de groote vraag of iemand, wanneer hij de roeping en de aanbieding des Evangelies ontvangt, de vraag mag stellen : Is dat wel voor mij, ik weet niet of ik wel uitverkoren ben ? En verder : Wat zegt mij mijn Doop, zoolang ik over de uitverkiezing niet zeker ben ? En nog verder: Heeft men recht tot het Avondmaal te komen, wanneer men niet verzekerd van zijn staat is ? Alle te maal vragen, die ook in Calvijns tijd gesteld zijn en die hij wel niet behandelt met toepassing op de Sacramenten, maar in 't algemeen, hoe wij de verzekerdheid van onze verkiezing zullen zoeken. En deze zaak bespreekt hij in de Institutie Boek III cap 24 § 4—10 en het dunkt ons, dat wij de strekking van dit betoog met deze woorden uit § 5 kunnen weergeven: „Is 't nu sulcks dat wij zijn uitverkoren in Hem,... zoo hebben wij een genoegzaam klaar en zeker getuigenis, dat wij in het boek des levens geschreven zijn, indien wij met Christus gemeenschap hebben. 't Is nu sulcks dat Hij ons zijne gemeenschap zekerlijk geschonken heeft, toen Hij door de predikatie des Evangeliums betuigde, dat Hij ons van den Vader gegeven is, opdat Hij met alle Zijne goederen ons als eigen toebehooren zou." (Inst. vert. Ravesteyn ed Kuyper p. 565 en 566). Moge de verkiezing de wortel zijn van de zaligheid, de troost en verzekerdheid der verkiezing volgt op de wetenschap dat wij niet ons eigen, maar onzen getrouwen Zaligmaker Jezus Christus eigen zijn. Hier geldt dat het proteron tei phusei niet hetzelfde is als het proteron pros hèmas.

Deze uitweiding is dunkt ons noodig, om de uitlegging van de verzen 10—24 van hoofdstuk 9 tot haar recht te doen komen. Al wat Calvijn over die verzen zegt, staat in verband met wat hij noemt de hoofdstelling of de zaak in vs 6—9 genoemd en die hij in zijn aanteekeningen op vs 11 aldus herhaalt : „Want dusver had hij met korte woorden aange-

wezen, dat er onderscheid was onder Abrahams vleeschelijke kinderen, te weten, hoewel zij allen door de besnijdenis tot de gemeenschap des verbonds zijn aangenomen, dat nochtans de genade Gods niet krachtig is in allen : dat daarom zij kinderen der belofte zijn, die de weldaad Gods genieten. Maar vanwaar dit kwam, had hij verzwegen of voor 't minst duister te kennen gegeven." (p. 193).

Tusschen twee haakjes kan hier ook even opgemerkt, dat alleen reeds deze zin doodelijk is voor de bewering van Dr Woldendorp door Ds Berkouwer besproken als zouden „de Hervormers niets hebben willen weten van zulk een ingieting van nieuwe hoedanigheden noch van de inplanting van een nieuw beginsel." Calvijn toch onderscheidt duidelijk tusschen de schenking van de belofte en de realiseering daarvan. Ook in de Institutie doet hij dat. Ik weet wel, dat hier achter den zin van Calvijn de distinctie van uitwendig en inwendig verbond zit, terwijl het bij Woldendorp evenals bij Kohlbrügge en Böhl gaat over rechtvaardigmaking en heiligmaking, maar hier zit toch ook weer achter de onderscheiding van de krachtdadigheid of efficacia der genade, zonder welke de genade ons geen nut doet, maar tot verzwaring van het oordeel strekt. Maar dit zij in 't voorbijgaan opgemerkt.

Calvijn vindt in vs 6—9 het feit, dat binnen den kring van het verbond er onderscheid is tusschen de kinderen des vleesches en de kinderen der belofte. In vs 10 en v.v. wordt de „gansche oorzaak (vs 11)" gegeven, waarom „de vervulling der belofte niet zonder onderscheid in alle vleeschelijke kinderen geschiedt." (vs 10). Want „nu stelt hij de gansche oorzaak openlijk in de verkiezing Gods, en dat die onverdiend is en geenszins aan de menschen hangt, alzoo, dat men in de zaligheid der godvruchtigen niets hoogers zoeke dan de goedheid Gods, en in der boozen verderf niets hoogers dan zijn rechtvaardige gestrengheid" (p. 193 en 194).

Hier komen wij aan het welbekende geschil over Supra- en Infralapsarisme. Calvijn noemt deze woorden niet, maar in de herhaalde uitdrukking „niets hoogers" dunkt ons, dat hij

daarop eenigszins zinspeelt. En nu wil Calvijn zeggen, dat de onverdiendheid der verkiezing hier op den voorgrond staat, niet van de verkiezing in 't algemeen, maar van de verkiezing tot zaligheid. De zaligheid der vromen is door niets anders gemotiveerd dan door de vrijmachtige goedheid Gods. Het verderf der boozen door niets hoogers dan Zijn rechtvaardige gestrengheid.

Om dit alles te verduidelijken laat hij onmiddellijk daarop drie stellingen volgen als hij zegt: „Zoo zal dan dit de eerste stelling zijn: Gelijk de zegen des verbonds het Israëlitische volk van alle andere volken afzondert, alzoo worden de menschen van datzelfde volk door de verkiezing Gods onderscheiden, dewijl Hij sommigen praedestineert tot de zaligheid en sommigen tot de eeuwige verdoemenis. De andere stelling is deze: Die verkiezing heeft geen ander fundament dan de loutere goedheid Gods, en ook na Adams val, de barmhartigheid, die zonder eenig aanzien der werken aanneemt, die Hij wil. De derde: de Heere is in zijn onverdiende verkiezing vrij en niet gebonden door de noodzakelijkheid van dezelfde genade aan allen even gelijk te geven; maar dat Hij veelmeer voorbijgaat dien Hij wil, en aanneemt dien Hij wil." (p. 194).

Hoe moeten nu deze drie stellingen gelezen? Supra-lapsarisch of infra-lapsarisch? Vast te beslissen is dit niet. Voor het supra-lapsarisme pleit de tweede stelling, waar Calvijn na het zeggen „de loutere goedheid Gods" er bijvoegt „en ook na Adams val, de barmhartigheid". Maar tegenover dit supra-lapsarische element in 't betoog staan de eerste en de derde stelling als bepaald Infra-lapsarisch. Immers in stelling één wordt de verkiezing vergeleken met den zegen des verbonds. En nu is de zegen des verbonds toch moeilijk anders dan infra te nemen. Niet door de verkiezing van Israël werden de andere volkeren heidenen, maar Israël, of nog liever Abraham, was een kind van Ur en in niets van de andere volken onderscheiden. Evenals Abraham of Israël uit de massa perditionis werd uitgenomen, zoo is ook de verkiezing in Israël. En als men dan zegt: Over geheel Israël was toch

de zegen des verbonds dan komt stelling drie de vrijmacht Gods poneeren, maar aldus : „dat Hij veelmeer voorbijgaat, dien Hij wil, en aanneemt, dien Hij wil." 't Is alsof Calvijn wil zeggen : Alle menschen, zal men zeggen, zijn wel zondaars, maar toch schepselen Gods. Waarom dan den een verkoren en den anderen niet ? Hierom, omdat Hij niet gebonden is dezelfde genade aan allen even gelijk te geven, maar Hij gaat voorbij, dien Hij wil en Hij neemt aan, dien Hij wil.

Mij dunkt dat èn om de objectie in stelling 3 genoemd èn om de uitdrukking „voorbijgaan" stelling drie moeilijk supralapsarisch kan geinterpreteerd.

Maar zal men zeggen, Calvijn zegt in de verklaring van vs 11 nog meer. Hij zegt bv. „Het is wel waar, dat de naaste oorzaak der verwerping is, omdat wij allen in Adam vervloekt zijn, nochtans, opdat wij leeren in het naakte en eenvoudige welbehagen Gods te rusten, zoo wil Paulus ons een oogenblik ook van dit aanzien afleiden, totdat hij de leer bevestigd heeft, dat God in Zijn goeddunken rechtmatige oorzaak genoeg heeft om te verkiezen en te verwerpen." (p. 194). Dit klinkt supra-lapsarisch vooral omdat het komt na het betoog „te weten, dat God in de verdorven natuur des menschen, hoedanig in Jakob en Ezau is geweest, geen ding kan aanmerken, waardoor Hij tot weldoen zoude bewogen worden. Daarom als hij zegt, dat zij beiden niets goeds of kwaads gedaan hadden, zoo moet men tegelijk daarbij voegen. wat hij als zeker acht, te weten, dat zij beiden Adams kinderen zijn, van nature zondaars, geen greintje rechtvaardigheid hebbende". (p. 194). Als dan na dit citaat het voorafgaande „Het is wel waar... nochtans" komt, dan geeft dat „Het is wel waar... nochtans" daar aan het geheele betoog een supra-lapsarische kleur. En toch, als hij dan verklaard heeft „Opdat het voornemen naar de verkiezing", dan eindigt hij dat betoog met de conclusie „Zoo is het dan een valsche en met Gods Woord strijdige leer, dat God elkeen òf verkiest òf verwerpt, al naar Hij hem voorziet Zijne

genade waardig of onwaardig te zijn." (p. 195). Maar in dat licht gezien is het citaat „Het is wel waar... nochtans", dat op het eerste hooren supra klinkt toch ook weer infra te verklaren, omdat het zich richt tegen de leer van de praevisio Dei als motief der praedestinatie. Men kan wel zeggen: In 't citaat „Het is wel waar... nochtans" snijdt Calvijn dan toch de infra stelling, dat de verwerping is om de zonde of om de voorziene zonde, af, maar hierop kan dan weer geantwoord: 1o. dat aan het citaat onmiddellijk voorafgaat „opdat er geen zwarigheid blijve evenals of zijn toestand (n.l. die van Ezau) van eenig gebrek of schuld erger geweest ware (n.l. dan die van Jakob) zoo was het nut, dat zoowel de zonden als de deugden uitgesloten waren" (p. 194). Dit nu zal geen Inframan ontkennen. Maar daarmee is de algeheele verdorvenheid als motief voor het rechtvaardig oordeel Gods der veroordeeling nog niet op zij gezet. En dat nu schijnt Calvijn in het citaat „Het is wel waar... nochtans" te doen. Hiertegen nu is 2o. op te merken, dat dit toch alleen maar schijn behoeft te zijn. Want wij moeten onderscheid maken tusschen het motief waarom de massa perditionis rechtvaardig veroordeeld wordt en het motief, waarom God uit die massa perditionis den één verkiest en den ander voorbijgaat. Dit laatste nu heeft tot motief alleen het goeddunken Gods zoowel in de verkiezing als in de verwerping. Het eerste echter terdege de bondsbreuk van Adam en de daarmee verbonden schuld, de erfschuld. Wanneer wij nu dit motief buiten bespreking laten of wel in rekening brengen, het doet er niet toe, dan blijft toch in beide gevallen het motief van verkiezing of verwerping altijd het goeddunken Gods. In dien zin kan het citaat uitstekend infra verklaard worden, hoewel het op 't eerste hooren een supra klank heeft. 3o. Het is bekend, dat Calvijn tamelijk consequent en logisch zijn gevoelens formuleerde. Prof. Rutgers gaf als voorbeeld daarvan, dat de verschillende edities van de Institutie in 't wezen slechts uitbreiding van de eerste editie zijn geweest. Dit op het onderhavige onderwerp toegepast, kan het moeilijk ontkend, dat in de tot nog toe

behandelde verzen de Infra kleur van zijn exegese praedomineert op de Supra kleur. Hieruit mag geconcludeerd, dunkt mij, dat wij zijn verklaring van de overige verzen ook aldus mogen bezien.

Wanneer wij dan ook de verklaring van de verzen 12 en 13 lezen, dan is het betoog over Jakob en Ezau aldus in quintessenz te geven: „Wat had hij (Jakob), waarom Ik hem boven zijn broeder zou stellen? Niets voorwaar. Want zij hadden beiden evenveel recht, uitgenomen, dat de mindere door het recht der natuur den meerdere moest onderworpen zijn. Nochtans heb Ik den mindere aangenomen en den meerdere verworpen, eenig en alleen door Mijne barmhartigheid en door geen waardigheid der werken bewogen" (p. 196). Ook hier weer motief der verkiezing is de barmhartigheid Gods zonder eenige verdienste in het object der verkiezing.

Dan komt de pericoop vs 14—18. Naar aanleiding van: Wat zullen wij zeggen? spreekt Calvijn over de moeilijkheid van de leer der praedestinatie, maar dat dit er niet toe mag brengen om die leer op den achtergrond te dringen, maar evenmin om ze „op 't stoutst" te onderzoeken. „Zonder twijfel zal de kennis daarvan nuttig zijn, zoover zij zich binnen de palen van Gods Woord houdt". (p. 196).

Daarom moeten ook de objecties besproken van menschen „wien dwaze vragen in den zin komen" (p. 196). De eerste dwaze vraag is: Is er onrechtvaardigheid bij God? „Om deze zwarigheid weg te nemen deelt Paulus de gansche zaak in twee stukken. In 't eerste stuk handelt hij over de uitverkorenen, in het tweede over de verworpenen; en hij wil, dat wij in de uitverkorenen de barmhartigheid Gods aanmerken, en in de verworpenen het rechtvaardig oordeel Gods erkennen." (p. 197). Maar tegelijkertijd is deze objectie een bewijs van de waarheid, dat verkiezing en verwerping alleen rust in het welbehagen Gods, „want ware het onderscheid in der werken aanzien gegrond, zoo had Paulus te vergeefs de vraag over de onrechtvaardigheid Gods aangeroerd, van wel-

ke geen kwaad vermoeden kan zijn, wanneer God een iegelijk naar zijne verdienste behandelt." (p. 197). Ook hier weer het schijnbare supra, maar als wij de uitdrukking „onderscheid in der werken aanzien gegrond" verklaren als doelende op de daden en niet op den aard der natuur of op de erfschuld, dan kan ook elke infra daarmee instemmen, vgl. ook „dat zoowel de zonden als de deugden uitgesloten waren" (p. 194).

Van vs 15 en 16 zegt Calvijn, dat de Apostel hierin van de uitverkiezing handelt, van vs 17 over de „verwerping der goddeloozen" om in vs 18 het „besluit van beide stukken" te doen volgen.

Het bezwaar tegen de uitverkiezing is, „dat God dezen meer dan genen gunstig kan zijn" zonder een motief in dezen of genen, of „dat de een aan den ander zonder verdienste voorgetrokken wordt" (p. 197). Hierop antwoordt de Apostel, volgens Calvijn, alleen met een Schriftwoord n.l. in vs 15 genoemd. „Met dit antwoord heeft de Heere verklaard, dat Hij niemand der stervelingen iets schuldig is, en dat het uit onverdiende weldadigheid is, al wat Hij gaf." (p. 198). Maar dit woord „weldadigheid" vervangt hij later door „barmhartigheid". En bij de verklaring van vs 16 maakt hij niet de tegenstelling van Supra of Infra m.a.w. dat het object is de mensch afgedacht van den val of de gevallen mensch. maar de tegenstelling : de verkiezing gemotiveerd alleen door de genade Gods of door de verdienste der menschen. „Dat niemand denke, dat zij die verkoren worden, daarom zouden verkoren worden omdat zij het verdiend hebben...... maar dat dit geheel ligt in de goedheid Gods" (p. 198—199). Evenmin is te stellen, dat wij wel „eenige macht" hebben, „maar die op zichzelve niets vermag, tenzij zij door de barmhartigheid Gods geholpen worde", want zulk een stelling te poneeren is „dwaas te werk gaan". (p. 199). En toch mag deze waarheid geen lijdelijkheid kweeken, want „de begeerte en naarstigheid, die door God ingegeven wordt, is niet zonder kracht." (p. 199). Wij hebben in den weg der middelen te gaan en de leer der uitverkiezing strekt „opdat wij zouden

verstaan, dat van Hem is, al wat wij hebben, en daarom leeren alle ding van Hem te bidden en te hopen, en Hem voor alles te danken, en met vreeze en beven naar onze zaligheid te staan." En dan weerlegt hij weer de dwaling als zou de genade Gods alleen coöperans (medewerkend) en niet praeveniens (voorkomend) zijn. En hij waarschuwt nog even, dat dit alles alleen geldt voor de verkiezing tot zaligheid. Dit ook op de verwerping toe te passen zou een „verdraaien" van die Schriftuurplaatsen, die de rechtvaardigheid Gods handhaven, zijn „om Hem tyrannie te verwijten." (p. 199).

De verwerping toch wordt in vs 17 behandeld. Daarvan zegt Calvijn „En dewijl hierin (n.l. in de verwerping) wat meer ongerijmdheid schijnt te zijn, zoo arbeidt hij des te meer, om duidelijk te maken, hoe God, als Hij verwerpt dien Hij wil, niet alleen onstraffelijk, maar ook wonderlijk in zijn wijsheid en rechtvaardigheid is." (pag. 199). Dit wonderlijke nu bestaat hierin, dat in Faraö de mogendheid Gods als onverwinlijk zich zou handhaven tegenover Faraö „waar hij hardnekkig de mogendheid Gods poogde te weerstaan" (p. 200). En nu handhaaft Calvijn eenerzijds de vastheid van de beschikking Gods over Faraö, maar anderzijds zegt hij, dat die beschikking zelf „uit den rechtvaardigen, doch verborgen raad Gods voortkomt" (p. 200). Dat deze raad rechtvaardig is, vindt Calvijn in dit gedeelte van den tekst „en opdat Mijn naam over de gansche aarde verkondigd wordt". Hij zegt toch : „Want is het, dat deze verharding van dien aard is, dat de naam Gods er om verdient geprezen te worden, zoo is het niet geoorloofd Hem van eenige ongerechtigheid te beschuldigen" (p. 200). Er is dus in de verharding een motief van gerechtigheid, maar dit motief is voor ons verborgen. En de verharding is maar geen toelating, maar „ook de werking des Goddelijken toorns" (p. 200). Er is voor ons geen doorzien van de verwerping. God heeft Faraö „willens tot dit gebruik verordend. Waaruit volgt, dat men nu tevergeefs met Hem twist, alsof Hij verbonden ware rekenschap te geven, daar Hij vanzelf voor den dag komt en deze tegen-

werping afsnijdt, zeggende dat de verworpenen uit den verborgen schat Zijner voorzienigheid komen, in wie Hij Zijnen naam wil geprezen hebben." (p. 200). Maar al is dat nu iets verborgens, het is toch niet onrechtvaardig. De rechtvaardigheid Gods kan nooit een tyrannie zijn (p. 199), want dan zou de naam Gods er niet om verdienen geprezen te worden. (p. 200).

In vs 18 „volgt het besluit van de beide stukken." (p. 200). De grond van beide zaken, verkiezing zoowel als verwerping is de wil Gods. Wij „mogen geen oorzaak boven den wil Gods zoeken" (p. 200) „boven dewelke uittegaan hij ons niet toelaat" (p. 200). Maar de zaken zelf zijn in den grond verscheiden. De eene openbaart de barmhartigheid Gods, de andere openbaart den toorn Gods, want „verharden" in vs 18 beteekent „de werking der toorns Gods" (p. 201).

Dit gansche betoog van Calvijn of liever nog datgene, wat Calvijn meent het gevoelen van den Apostel Paulus te zijn is alleen te verstaan, wanneer het gezien wordt in het licht van stelling drie op p. 194 n.l. „dat de Heere in Zijn onverdiende verkiezing vrij is en niet gebonden door de noodzakelijkheid van dezelfde genade aan allen even gelijk te geven, maar dat Hij veelmeer voorbijgaat dien Hij wil en aanneemt dien Hij wil.". En als het in dat licht gezien wordt geeft het betoog geen moeilijkheden. Dan is het souverein uitverkiezen : uitverkiezen uit de massa perditionis en souverein voorbijgaan van de niet-uitverkorenen. Dan blijft wel het probleem over, hoe God Zijn heiligheid en gerechtigheid handhaaft in het regeeren der zonde, maar is er niet het probleem dat de zonde verordend zou zijn om het besluit der praedestinatie te realiseeren. Want het maakt een groot onderscheid, de vraag : Hoe regeert God de zonde als ze er is ? en de vraag : Hoe is de verhouding Gods ten opzichte van het ontstaan der zonde ? Beide vragen moeten natuurlijk genomen van uit het gezichtspunt van het Decreet. En nu dunkt mij dat èn de formuleering van de derde stelling èn het telkens weerkeeren van de uitdrukking „Gods rechtvaardigen, doch verborgen

raad" vooral in verband met de passage op p. 199, dat men God niet in tyrannie mag beschuldigen, dat Calvijn alleen oog heeft op de regeering Gods over de zonde als ze er is en niet op de verhouding Gods ten opzichte van het ontstaan der zonde. Men kan dan wel Calvijns woorden op vs 11 hierbij halen, maar zooals wij bij de bespreking van die woorden gezien hebben, handelt Calvijn daar niet over het motief, waarom de massa perditionis veroordeeld wordt, doch over het motief, waarom God uit die massa den eenen verkiest en den anderen voorbijgaat. Dit laatste motief nu is de vrijmacht, zooals blijkt uit de formuleering van stelling drie.

Nu kan men hiertegen al weer wel inbrengen de uitdrukking op 't slot van vs 18, waar hij zegt dat Salomo in Spr. 16 : 4 leert „dat het verderf der goddeloozen niet alleen voorzien is, maar dat de goddeloozen zelve opzettelijk zijn geschapen tot verderf" (p. 201), maar ook deze uitdrukking levert geen moeilijkheid, wanneer men maar in 't oog houdt, dat Calvijn hier polemiseert tegen de leer der voorwetenschap. Hij stelt de tegenstelling voorwetenschap en verordening door Zijn raad en wil. Wij hebben er hier niet op in te gaan of Calvijn al dan niet terecht den Scholastieken de leer der voorwetenschap aanwrijft, ook niet of hij de tegenstelling voorwetenschap en verordening juist stelt, maar wij weten uit het slot van vs 11, dat Calvijn onder voorwetenschap verstaat „dat God elkeen òf verkiest òf verwerpt, al naar Hij hem voorziet Zijn genade waardig of onwaardig te zijn." En dan weet elke Infra-man, dat bij niemand van de massa perditionis er ook maar sprake kan zijn van eenige waarde of onwaarde. Allen zijn verdoemlijk in Adam, en die geschapen worden worden als zoodanig dan ook tot het verderf geschapen.

In de pericoop vs 19—21 zegt Calvijn, dat de Apostel handelt over de tegenwerping, dat, wanneer de vrijmacht Gods in de verkiezing en verwerping erkend wordt, men dan ook Gode moet verwijten „even alsof Hij, Zijne rechtvaardigheid vergeten hebbende, het geweld Zijner heerschappij wilde ge-

bruiken, alles verkeerd door elkander mengende" (p. 201). Tegenover die tegenwerping brengt de Apostel, zegt Calvijn, in de allereerste plaats in, dat Gods recht om omtrent Zijn creaturen „vrij te verordenen wat Hij wil" (p. 202) niet mag betwist. Als Schepper kan Hij elk schepsel dien staat geven, dien Hij wil. En het aantasten van dit recht is reeds een bewijs van verblindheid en van „de dartele wederspannigheid der menschelijke nieuwsgierigheid" (p. 202). Dus toch weer Supra? Ja, indien Calvijn in de verklaring van vs 22 en 23 zich weer niet op het „onbegrijpelijk, nochthans onstraffelijk rechtvaardig" (p. 203) beroepen had en uitdrukkelijk bij vs 23 gezegd had: „En dit is de tweede reden, die de heerlijkheid Gods in der verworpenen verderf openbaart, omdat daaruit klaarder de grootheid der Goddelijke goedheid bevestigd wordt. Want wat onderscheid is er tusschen hen en de uitverkorenen, anders dan dat deze laatsten uit denzelfden afgrond des verderfs verlost zijn? en dat niet door hun eigen verdienste, maar door Zijn onverdiende weldadigheid." (p. 204).

Het betoog uit vs 19—23 komt dan hierop neer: Als God naar Zijn Scheppingsrecht aan elk creatuur dien staat en positie geeft, welke elk schepsel zijn eigen bijzonderheid verleent en van andere schepselen onderscheidt, zal Hij dan niet het recht hebben om dit recht te gebruiken tegenover een massa perditionis, die alles onwaardig zijn. Zijn verkiezings- en verwerpingsrecht is niets dan een nadere verbijzondering van Zijn beschikkingsrecht als Schepper. Evenmin als dit te doorgronden is ten opzichte van de verschillen, die er onder de schepselen bestaan, evenmin is het verkiezings- en verwerpingsrecht te doorzien. Maar dit ondoorgrondelijke doet toch niet te kort aan Zijne „onstraffelijke rechtvaardigheid."

Maar, wordt misschien opgemerkt, in 't slot van de verklaring van vs 23 zegt Calvijn toch, dat „beide voorbereidingen (in vs 22 en 23 genoemd) in den verborgen raad Gods gelegen zijn. Anders zou Paulus gezegd hebben, dat de verworpenen zichzelven overgeven of in het verderf werpen.

Maar nu beduidt hij, dat zij reeds vóór hunne geboorte tot hun staat verordend en overgegeven zijn". (p. 204 en 205). Dit nu levert geen nieuw element en is een terugwijzing naar de pericoop vs 10—13, waar deze zaak besproken is.

Resumeerende kunnen wij dus vaststellen, dat Calvijn Rom. 9 : 6—24 aldus verklaart : De Apostel constateert eerst het feit, dat in het genadeverbond een uitwendige en inwendige zijde te onderscheiden is, waarvan de uitwendige zijde ruimer omvang heeft. Vervolgens geeft hij de oorzaak van dit feit aan n.l. het besluit Gods van de verkiezing en de verwerping, welk besluit hij ook nog tegen bezwaren verdedigt en handhaaft.

Calvijn geeft bij de verklaring van deze Apostolische leer enkele regelen, die in 't oog moeten gehouden worden. Bij de formuleering van deze regelen en ook bij de verdere verklaringen gebruikt hij termen en uitdrukkingen, die overwegend Infra-lapsarisch zijn. De uitdrukkingen, die naar het Supra-lapsarisme heenwijzen zijn ook Infra-lapsarisch te verklaren, maar de uitdrukkingen, waarvan men zeggen kan : hierin vindt het Infra-lapsarisme zijn steun ; zijn onmogelijk Supralapsarisch te verklaren.

Hiermee is nog niet gezegd, dat Calvijn Supra of Infra was ; nog veel minder is er mee gezegd, dat met de bepaling van Calvijns positie deze vraag zou zijn opgelost ; maar wel is er mee gezegd, dat bij de behandeling van beide vragen niet uit het oog mag verloren, dat Calvijn Rom. 9 : 6—24 als een samenhangend geheel wil beschouwd zien, en dit niet uit het oog mag worden verloren bij het citeeren uit zijn verklaring. Romeinen 9 is een moeilijk hoofdstuk, en de verklaring van Calvijn over dit hoofdstuk is ook niet gemakkelijk.

KRONIEK.

Juiste opnamen? — Sober resultaat. — Aan wien de winst? — Jubileum V. U.

In de vitrine van een Zaanschen boekwinkel lag onlangs een boek over de kunst van photografeeren.

Het liet een paar alleraardigste photo's zien van amateurs, die hun lens verkeerd gericht hadden.

Vooral de man achter den kruiwagen was curieus om te zien. Zijn naar achter gestrekt been was enorm geworden als de beenen van Gulliver in 't oog der Lilliputters. En zijn verst van 't toestel verwijderd been was daarbij klein als 't rudimentair voorpootje van de Kangoeroe.

Ik denk niet, dat er één voorbijganger van meening was, dat er zulke kruiers zijn.

Maar wel, dat zelfs de beste photografen soms „pech" kunnen hebben.

Ik denk aan die vitrine, nu ik in deze Kroniek wat van de Synode zeggen wil.

Haar voorzitter?

Vele beroeps- en amateursphotografen hebben hun apparaat op hem gericht, en over 't algemeen viel het portret nog al goed uit.

Maar het „kruiersbeeld" ontbrak ook niet. Het is jammer, dat de voorzitter op een bepaald moment, toen een photograaf hem juist nam, niet wat stiller zat met zijn armen en zijn beenen. Het is zelfs al lastig, wanneer je voortdurend je mond beweegt, om een fatsoenlijk portret te krijgen.

Intusschen weet je als je voor de vitrine staat niet altoos of dit treurig resultaat aan het origineel ligt dat poseerde, of aan de wat ongelukkige manier waarop de photograaf toen juist zijn toestel richtte.

Het is alleen maar jammer, dat deze minder geslaagde photo werd geëxposeerd op 't oogenblik dat wegens verbouwing de zaak gesloten werd.

Een minder pikante herinnering aan den begaafden artist, die zooveel scherpe opnamen wist te nemen, ware velen liever geweest. —

Een photo van de Synode?

Het is ook al geen beeld, dat we in de mooiste kamer van ons kerkelijk samenwonen te pronk zullen hangen.

Want nu ja, ook hier hebben scheefgehouden toestellen niet ontbroken. We denken aan de uitspraak van „Woord en Geest" die het doet voorkomen alsof in zake het Promotierecht de mannen van de V. U. het hebben gewonnen.

Ik kan mis zien. Maar bij het ernstige debat hierover heeft ons telkens getroffen en ook verblijd, dat de voornaamste woordvoerders juist de mannen waren, die zelf zoo nauw mogelijk bij het onderwijs, den naam en den bloei van de Theologische School betrokken zijn.

Maanden geleden hebben wij en vele anderen met ons gewaarschuwd: Laat het element liefde uit uw besprekingen weg; dat wekt wantrouwen ten opzichte van de bedoelingen van hen, die deze zaak verdedigen of bestrijden.

Wie ter wereld met W. en G. zou gaan meenen dat zich b.v. prof. Ridderbos ooit zou leenen om *tegen eigen overtuiging* in het contra te bepleiten uit grootere liefde voor de V. U. dan voor de Theol. School die kent onzen Kampenschen Oudtestamenticus wel heelemaal niet.

Evenmin als hij er achter is, die in goeden ernst zou meenen, dat een ander oud-discipel van de V. U. prof. Greijdanus het *pro* zoo vurig verdedigd heeft niet omdat het zijn vaste overtuiging is, dat het zóó moet, maar omdat hem de School liever zou zijn dan Amsterdam.

Daarom is het onjuist, dat de V. U. gewonnen heeft. Want het gevecht heeft niet tusschen V. U. en Th. School geloopen. En de debatvoerders hebben niet de opdracht gehad van hun eigen hart, maar van hun eigen inzicht.

Als dat niet zoo was, zou ik vreezen, dat er groote verwijdering binnen Kampen zelf ontstaan ware, dan tusschen haar en Amsterdam, afgezien van wat de uitslag ook zou zijn geworden.

't Is gelukkig afgeloopen!

Ik denk, dat er voor niemand eenige winst uit dit alles valt te boeken.

Ik geef toe, dat de samenstelling van de Synode, evenals de gevoerde debatten over het critieke voorstel, soms aan het mismoedige woord van D. J. van Lennep deden denken uit den Patriottentijd: *„Malheureux l' homme qui voit un parti là, òn il ne doit voir qu' une patrie"*, maar dat moet de beoordeeling, wil zij eerlijk zijn en fiducie erlangen, ook doen.

Naar mijn innige overtuiging is het hoogst jammer geweest, dat zoo kort na Assen dit voorstel kwam, dat te zeer een appel van Paris dreigde te worden. Maar het staat evenzeer voor mij vast, dat men tot de conclusie gekomen is het voorstel van tafel te nemen, uit de verzekerdheid dat *patrie* toch boven *parti* moet gaan, zelfs bij hen die meenden dat het welzijn van het eerste met het inzicht van de tweede volkomen inhaerent was.

De schade blijft in ieder geval dat de leden der Synode, die reeds weken van te voren, maar voornamelijk tijdens het debat over de „groote" zaak de volle opmerkzaamheid hadden te richten op dit punt, te weinig interesse meer konden hebben voor wat er nadien nog kwam.

Aan de bekende wet in de psychologie zijn vanzelf ook synodeleden onderhevig, dat nevenvoorstellingen geremd worden wanneer de opmerkzaamheid zich spitst op de waarneming, die zich in het blikpunt bevindt.

Ik geloof overigens niet, dat een verschuiving van de behandeling naar het einde, meer resultaat voor de andere voorstellen had opgeleverd.

„De Synode stond in het teeken van de vrees" heeft men gezegd. Men bedoelde, dat het uitstel van besluiten geïnspi-

reerd werd door angst voor verlies van kerkleden aan andere groepen.

Er is wel wat van aan.

Maar vrees is niet altijd een slechte raadgeefster.

Van Kreta af te varen, wanneer ge vermoedt dat er een storm opsteekt is riskant; vooral wanneer in de stuurstoel zelf oneenigheid heerscht over den koers.

Gelukkig zijn allen behouden aan land gekomen.

Dat was de grootste vrees. —

Wanneer dit nummer van ons Tijdschrift verschijnt viert de V. U. haar gouden Jubileum.

Het is misschien ook hier wel de plaats, om van dit verheugend feit met groote dankbaarheid te gewagen.

De vijftig jaar, dat onze Gereformeerde Hoogeschool in Amsterdam bestaat zijn jaren van groote produktiviteit geweest.

Dr. Kuyper schreef in de Voorrede van zijn Encyclopaedie dat de rust voor zijn hart en zijn denken kwam „toen zijn oog openging voor de diepte, den ernst en de schoonheid der Gereformeerde belijdenis, tot ons gekomen uit die geestelijk zoo rijke dagen, toen het Calvinisme niet slechts op theologisch, maar ook op sociaal en politiek gebied, nog een wereldmacht was. Juist dit deed hem de sterk sprekende behoefte inzien, om de Gereformeerde theologie, die als zoodanig reeds sinds het midden der vorige eeuw den slaap der tragen sliep, weer wakker te schudden en in rapport te brengen met het menschelijk bewustzijn, gelijk zich dit aan het eind der 19e eeuw ontwikkeld heeft."

Dit werd geschreven in 1893.

Wat toen nog voor zoover het als program gold van de V. U. door velen, die buiten of zelfs binnen stonden, gezien werd als de overmoed van den jongeling, die *mit tausend Masten* uitvaart, mag thans naar zijn resultaat worden beoordeeld.

Is dan door het werk van onze Universiteit deze Gereformeerde theologie in nauwer rapport gebracht met het men-

schelijk bewustzijn zooals het zich nog sneller ontwikkeld heeft in het eerste kwartaal der twinstigste eeuw ?

En het antwoord mag luiden : Ja ! en waarlijk niet alleen met het bewustzijn van hen, die aan de V. U. hun hart hebben verpand.

In de tweede plaats : Is door het werk van de V. U. in deze 50 jaar de beteekenis van het Calvinisme op sociaal, politiek en theologisch gebied — ik zeg niet als wereldmacht — maar dan toch als macht in eigen Vaderland gebleken ?

En ook hier mag het antwoord zijn : Ja, zeer zeker !

Onze economische verhoudingen ondervonden de inwerking der beginselen, die dáár opnieuw werden opgediept en gedoceerd.

Onze schoolstrijd werd met wapenen gevoerd, die vooral daar zijn gewet en gepolijst.

Onze politiek kreeg haar voor ons Vaderland beteekenisvolle richting naar het kompas dat aldaar op de Calvinistische pool werd ingesteld.

En wat de V. U. met de Theol. school, die niet een gering deel van hare professoren van haar betrok, voor de ontwikkeling der Geref. theologen hebben gedaan, leert zoowel de statistiek van onze Geref. kerken in de practijk, als die van de jaartallen waarin ná de „oude schrijvers" onze nieuwere werken over theologische wetenschap zijn geschreven.

Moge God onze V. U. in de jaren die komen met dezelfde toewijding en trouw aan dat omvattende program doen voortarbeiden ; onze kerk en ons Vaderland zullen er wel bij varen.

Z. v. D.

RECENSIEN.

De Openbaring des Heeren aan Johannes, opnieuw uit den grondtekst vertaald en verklaard, door *Dr. S. Greydanus.*
J. H. Kok, N.V. Uitgevers-Mij. Kampen 1930.

Dit deel van de Korte Verklaring is de derde kommentaar, dien Prof. Greydanus op de Openbaring geschreven heeft. Eerst de bekende populaire verklaring, die bij Schenk Brill verscheen. Weinige predikanten onder ons zullen haar niet steeds bij hun preeken hebben gebruikt, al liepen ze dan ook het gevaar, dat tal van leden der gemeente na de preek tot de bron gingen, omdat het mooie boek in den bekenden rooden band in vele huizen was. Daarna kwam in 1925 een meer wetenschappelijke verklaring als deel van den kommentaar, die bij Bottenburg verschijnt. En nu dit deel van de Korte Verklaring.

Tusschen den eersten en dezen derden kommentaar liggen tal van jaren. Maar er is continuiteit in de verklaring, in heel de opvatting van de Openbaring, gelijk ook niet anders te verwachten was.

De bewerking is gelijk men van Prof. Greijdanus verwachten kan. Het werk is àf. De Inleiding behandelt verschillende vragen. Misschien had de auteur velen een dienst gedaan door in een aparte paragraaf der Inleiding te bespreken de verschillende methoden van uitlegging en de fouten van haar eenzijdigheden. Nu wijst Dr. Greijdanus wel daarop, maar niet zóó, dat een der zaken onkundige met de verschillende opvattingen op de hoogte komt.

De tekst heeft in de vertaling van Dr. Gerijdanus den vorm van poezie. Ik weet wel, dat Dr. Greijdanus hierin niet alleen staat. O.a. Charles heeft in zijn kommentaar ook in

dezen vorm vertaald, daarbij uitgaande van de gedachte, dat het boek in zijn oorspronkelijken vorm Hebreeuwsche poezie is. Hierin is hij gevolgd b.v. door Dr. De Zwaan. En ook Dr. Greijdanus heeft dezen vorm gekozen. Of daarbij niet een zeer sterk subjectieve factor meewerkt, zou nog een punt van ernstig debat kunnen zijn. Hoewel een niet te ontkennen feit is, dat in de Openbaring veel poezie voorkomt. De lezing is door dezen vorm iets moeilijk, naar mij voorkomt. Terwijl de omvang van het boek door dezen vorm, nog eens aan het eind herhaald in afzonderlijke vertaling, zeer is uitgedijd. Bij dit deel van *korte verklaring* te spreken, wekt eventjes een glimlach.

Charles heeft in de voorrede van zijn kommentaar de Openbaring genoemd a book for the present day. Daarin is een zeer sterk element van waarheid. Na den oorlog is de Openbaring weer sterker naar het middenpunt der belangstelling gekomen bij hen, die de Heilige Schrift lezen. Vooral bij Chiliastische stroomingen. Allerlei ,,verklaringen" worden heden ten beste gegeven over de dingen, die haast moeten geschieden. Fantastische dwaalbegrippen, die menig argeloos lezer zouden doen struikelen.

Vandaar, dat we niet anders dan zeer dankbaar kunnen zijn, dat zulk een uitnemende echt Gereformeerde verklaring van Prof. Greijdanus verscheen. Onze menschen weten soms het antwoord niet zoo spoedig, als dwalende exegese over dit boek hen van de wijs zou trachten te brengen. En in dezen kommentaar vinden ze een prachtige verklaring, die natuurlijk wetenschappelijk bij is, gelijk we ook niet anders hadden verwacht.

We mogen Prof. Greijdanus dankbaar zijn voor dit werk. Onder al de verschillende deelen van de Korte Verklaring enz. zou ik gaarne vooral dit deel in de handen van velen zien. Om bescheid te weten tegenover al de fantastische beschouwingen, die opgeld doen. En omdat ook onze menschen behoefte hebben, op goede wijze te worden ingeleid in de kennis van dit boek, dat toch spreekt van dingen, die *haast*

geschieden moeten. Want, ja, het *is* zoo: de Openbaring is het boek for the present day.

C. BOUMA.

Het wezen van het Katholicisme door *K. Adam.* Voor Nederland bewerkt door P. Kasteel. Met een woord vooraf door Bisschop Mgr. J. D. J. Aengenent.
Uitgeverij „Foreholte", Voorhout. 1930.

Dit werk is bedoeld als tegenhanger en bestrijding van het werk van Dr. F. Heiler *Das Wesen des Katholicismus.* Reeds de titels der hoofdstukken kunnen zijnen gedachtengang doen kennen: Christus en de Kerk; De Kerk, Christus' lichaam; Door de kerk tot Christus; De stichting van de Kerk in het licht van Jezus' leer; De Kerk en Petrus; De gemeenschap des heiligen; Katholiek; Buiten de Kerk geen zaligheid; De werking der Sacramenten; De opvoedkundige werkzaamheid van de Kerk; Het Katholicisme zooals het is.

Het gaat alles om de Kerk. En de Roomsche Kerk wordt vereenzelvigd met de Kerk als lichaam van Christus. Andere kerken mogen Christelijke kerken heeten, doch zijn niet „Kerk van Christus", blz. 180. „Paus en bisschop zijn de eigenlijke organen, waarmede het Lichaam van Christus, zooals het in den tijd verschijnt, wordt opgebouwd", blz. 115. „De zeven sacramenten zijn de door God ingestelde middelen waardoor de mensch, op gewone wijze, de genadewerking van Christus ervaart en waardoor zijn leven wordt verheven in den stroom van het leven en de liefde Gods", blz. 202. De hoofdgedachtengang is niet: Vleeschwording van den Zone Gods, Zijn lijden en sterven ter verzoening onzer zonden en tot onze verlossing, Evangelieverkondiging, wedergeboorte door den Heiligen Geest, geloof, vergeving van zonden, enz., maar: Menschwording van den Zone Gods, vorming der kerk als lichaam van Christus door sacramentsbediening, die eene als substantieele omzetting bewerkt, pau-

selijke opperheerschappij, verdienstelijke verrichtingen, enz. Het geestelijk dood-zijn van den onwedergeboren mensch, Eph. 2 : 1 v.v., wordt niet aanvaard, blz. 202 ; rechtvaardigmaking en heiligmaking worden vereenzelvigd, en van de leer der rechtvaardiging door de Hervormers, wordt eene onjuiste voorstelling gegeven, blz. 203 ; bij de Protestanten wordt, waar het noodig is, niet onderscheiden tusschen geloovige en ongeloovige Protestanten, en aldus op blz. 126 deze enormiteit geschreven : „Het Protestantisme scheidt het weten van het gelooven, de rechtvaardigmaking van de heiligmaking, den godsdienst van de zedelijkheid, de natuur van de bovennatuur en splitst zoo de goddelijke liefde van de werking der genade." Het zwakke en onmogelijke der Roomsche constructie van de verbinding der Roomsche kerk met Petrus, blijkt duidelijk uit de redeneering op blz. 101 v.v. Op blz. 111 wordt dan ook erkend: „Laat de theologische vaststelling van het Romeinsche primaat en de preciese omschrijving van hetgeen het inhoudt, tot op zekere hoogte een ontwikkeling hebben doorgemaakt......" De Heilige Schrift heet aangevuld te worden door de levende overlevering, en wordt feitelijk door de overlevering verdrongen, blz. 167. „Nergens helderder dan in Maria schittert het wonderbare feit, dat niet God alleen maar ook het schepsel — inzoover het voor het schepsel mogelijk is — arbeidt aan het verlossingswerk", blz. 130.

Dit werk kan de Roomsche kerk en voorstelling doen kennen in hare kracht en in hare zwakheid, en daartegenover de heerlijkheid van het Godswerk der groote Kerkreformatie in de 16e eeuw te meer doen uitschitteren.

S. GREIJDANUS.

Tusschen „Ja" en „Neen". Verzamelde Opstellen door *K. Schilder*, Geref. predikant.
Kampen. J. H. Kok 1929.

Wie dit boek leest, zal niet alleen Ds. Schilder danken voor de mooie gedachten, die hij vindt, maar zal ook

versteld staan over Ds. Schilders kennis van de vraagstukken, die thans aan de orde zijn en van de nieuwste literatuur. 't Is alsof niets zijn speurend oog is ontglipt. Mij hebben in het bizonder bij het doorlezen van dit werk getroffen het hoofdstuk over Calvijn en de geloofsparadox, waarin Ds. Schilder de lijnen m. i. zuiver trekt en met den paradoxcultus van sommige theologen niet meedoet, en dat over den prediker contra psychoanalyticus. Dit laatste is een kort caput, maar dat onze positie ten opzichte van Freud goed stelt.

Onze predikanten en andere „intellectueelen" zullen goed doen met dit boek zich aan te schaffen en het te lezen. Het verwijdt den horizont.

T. HOEKSTRA.

Uw goedheid kroont de jaargetijden door *Dr. A. van Veldhuizen.*
Kampen. J. H. Kok. 1930.

De vier jaargetijden van het kerkelijk jaar worden, soms van dag tot dag, in dit boek door Prof. van Veldhuizen besproken op een manier, waarvan hij het geheim bezit. Op zich zelf drooge historische stof weet hij door een eigenaardige belichting of door zijn wijze van vertellen of door een aanvullen met eigen ervaring zóó te behandelen dat ge graag naar hem luistert. Een boek als dit kan alleen Prof. van Veldhuizen schrijven. Naast allerlei gegevens uit de ambtelijke theologie vindt ge ook vruchten van nauwgezet natuuronderzoek. In het eerste is hij vakman, in het tweede gebied zal hij zich een leek noemen, de combinatie van deze twee uiteenloopende terreinen maakt het boek voor den lezer des te meer interessant. Dit boek met een schat van wetenswaardigheden mag in geen pastorie ontbreken. Jonge predikanten worden ingeleid in de folklore. Ouderen en jongeren predikanten wordt b.v. op pag. 64, 69, 86, 142 met aandrang voorgehouden dat mottopreeken uit den booze zijn en een preek

moet wezen een goede verklaring en toepassing van het in den tekst gegeven Woord Gods.

T. HOEKSTRA.

Enkele opmerkingen over Gereformeerde Schriftbeschouwing. Door *Ds. W. M. le Cointre.* Oosterbaan & Le Cointre. Goes.

Op eenvoudige wijze zet Ds. W. M. Le Cointre in dit werkje, dat eene samenvoeging geeft, in eenigszins meer uitgewerkten vorm, van tevoren in de „Zeeuwsche Kerkbode" verschenen artikelen, de Gereformeerde beschouwing der Heilige Schrift uiteen. Voor de duidelijkheid heeft hij zijne verhandeling in onderscheiden deelen en onderdeeltjes, elk met een eigen opschrift, gesplitst. En zoo spreekt hij b.v. over de inspiratie der Heilige Schrift, en haar organisch karakter, over het gezag der Heilige Schrift, hare noodzakelijkheid, duidelijkheid, genoegzaamheid, e.a. Wat op blz. 47 v. over den „Grond van het aanvaarden van het Schrift-gezag" gezegd wordt, munt niet bizonder uit door helderheid. Gaarne sluit ik mij aan bij den wensch van den Schrijver in zijn *Woord Vooraf* : „Wekke de lezing vooral tot nadere Schriftstudie en moge ze daardoor nog middel zijn tot hechter fundeering van het geloofsleven in den rotsgrond van het getuigenis van Apostelen en Profeten".

S. GREIJDANUS.

Het leven van Jezus *voor Jongens en Meisjes.* Door *J. Paterson Smyth.* Voor Nederland bewerkt door Lucie Dikema. Met een woord vooraf van Dr. C. P. Gunning.

Amsterdam. Van Holkema & Warendorf's Uitg.-Mij. N.V.

In zijn *Woord Vooraf* schrijft Dr. C. P. Gunning : „Ruim genomen... meen ik te mogen zeggen dat hij zich richt tot

jongens en meisjes van 8 tot 14 jaar". In een vertellenden trant als voor dezen kinderleeftijd past, is dit boek geschreven. Wellicht helpt dat mede, om dit boek kennis van den Heere Christus te doen brengen, waar men anders van Hem niet zou hooren. 's Heeren Godheid, wonderen, opstanding, hemelvaart, worden beleden, en ook, dat Hij stierf tot onze verlossing. Maar ook wordt wel gezegd, wat hoogstens slechts vermoeden heeten kan, en blijft soms onvermeld, wat voor het rechte verstand van het verhaalde medegedeeld diende te worden. Bovendien komen beschouwingen uit, en worden voorstellingen gegeven, die niet zeer Schriftuurlijk kunnen heeten. 's Heeren klacht in Matth. 23 : 37, vgl. Luc. 13 : 34, wordt b.v. weergegeven in deze woorden : „O, Jeruzalem, hadt gij het maar geweten ! Hadt gij het maar geweten !" blz. 193. Vgl. ook blz. 149/150. Op blz. 153 lezen we : „Geloof maar zeker, dat God jullie liefheeft, nog meer dan je ouders dat doen. Dat te leeren inzien is van meer beteekenis dan te weten, dat je zondig bent". En op blz. 86 : „Vindt je het niet heerlijk te denken aan het edelmoedige hart van Jezus, van God, die ons altijd begrijpt, en, al onze slechtheid ten spijt, naar het goede in ons zoekt ?"

S. GREIJDANUS.

De Vorst des Levens. Door *Ds. J. J. Knap Czn.* Uitgave van J. H. Kok N.V. te Kampen. 1930.

Ds. J. J. Knap geeft in dit lijvige werk van bijna 500 bladzijden eene populaire ontvouwing van het Evangelie van 's Heeren opstanding en hemelvaart, en van dat van de uitstorting des Heiligen Geestes. Gelijk al wat Ds. J. J. Knap schrijft, laat zich ook dit werk gemakkelijk en aangenaam lezen. Het loopt als vanzelf, en het is teeder en stichtelijk in den rechten zin. Eene aanhaling volge hier ter kennisneming. Het gaat over Joh. 21 : 20—25. „In normale omstandigheden zou Hij Petrus evenmin gelaakt hebben over het feit, dat hij zich „omkeerde", toen hij den klank van naderende voetstap-

pen achter zich hoorde. 't Was thàns echter eene ure van aangrijpenden ernst. Jezus had zooeven over het martelaarschap voor zijn naam tot Simon gesproken. Hij had hem in beeldspraak getoond, hoeveel hij in zijn apostolischen dienst zou moeten lijden. Door die donkere toekomst heen had Hij hem in het „Volg Mij" den veiligen weg gewezen. Nietwaar, nu mocht Hij dan verwachten, dat Simon's hart te vol van deze verheven gedachten was, om zich door het geruisch van voetstappen te laten afleiden en er ook slechts een onderdeel van zijn aandacht aan te wijden. Het getuigt al niet voor de gespannen opmerkzaamheid der kerkgangers, wanneer zij onder de treffendste prediking geen deur kunnen hooren opengaan zonder haastig het hoofd om te keeren en daarmede althans even hun hart van het Woord àf te keeren. Hoe pijnlijk moet Simon's omkeeren dan voor Jezus geweest zijn op dit aangrijpende oogenblik. De voetstappen achter Petrus waren toch zeker niet zoo belangrijk als Hij, die hem vóórging ? De apostel heeft zijn oude natuur klaarblijkelijk nog niet geheel verloochend, zijn omkeeren verraadt geen absolute „gebondenheid" aan het allerhoogste. En het is zijn schuld, dat er ten slotte toch nog een schrille wanklank heensnijdt door de hemelsche muziek, die in het geheele samenzijn op het strand te beluisteren viel", blz. 282/283.

S. GREIJDANUS.

Gedenkplaat bij de viering van het 150-jarig bestaan der Zondagsschool.
Amsterdam. J. Vlaanderen Oldenzeel. 1930.

Deze gedenkplaat is aardig goed geslaagd en is geschikt om in de hoogste klassen eener Zondagsschool uitgedeeld te worden.

T. HOEKSTRA.

ONTVANGEN BOEKEN.

Jaarverslag van de Vereeniging tot Christelijke verzorging van krankzinnigen in Nederland, 1929.

Den Haag. Sweelinckplein 1. Centraal kantoor.

A. Herbert Gray. Als man en vrouw schiep God den mensch.

Kampen. J. H. Kok. 1930.

J. C. de Koning. Bunyan's Christenreis voor de jeugd bewerkt.

Kampen. J. H. Kok. 1930.

Gedenkplaat van den Geref. Zondagsschoolbond.

Amsterdam (O.). J. Vlaanderen Oldenzeel. 1930.

Menigerlei Genade. Twintigste Jaargang Nr 11—20.

Kampen. J. H. Kok. 1930.

A. Schouten. Naar de Voleinding II. Predikatiën over de Openbaring van Johannes.

Aalten. N.V. De Graafschap. 1930.

Mr. P. A. Diepenhorst. De Nederlandsche Arbeidswetgeving. Deel II.

N.V. G. J. A. Ruys Uitg.-Mij. Zeist. 1930.

G. van der Zee. De Ballingschap. Deel I.

Kampen. J. H. Kok.

J. K. van Eerbeek. Verhalen.

Kampen. J. H. Kok.

Dr. A. van Veldhuizen. Hoe maakt men zijn preek.

Wageningen. H. Veenman & Zonen. 1930.